

LIDOVÉ NOVINY

1. Pilot Komenský a cesta ze tmy

09.07.2024 Lidové noviny - HELENA HAVLÍKOVÁ

strana: 10 rubrika: Kultura

Odkaz na originál

Klíčová slova: Opera (3); Ostrava (3); Jiřího (2); Nekvasila (2); divadla; moravskoslezského; Národního

Festival New **Opera** Days **Ostrava** už posedmé vnesl do naší operní krajiny zásadní impulzy současných podob hudebního divadla Chvályhodná "umanutost" **Jiřího Nekvasila**, ředitele **Národního divadla moravskoslezského**, a Petra Kotíka, skladatele a uměleckého šéfa Ostravského centra nové hudby, přinesla již sedmé pokračování festivalu New **Opera** Days **Ostrava** (NODO). Stěžejní součástí letošního pětidenního programu byly dvě novinky českých skladatelů, které vznikly na objednávku festivalu. Františkovi Chaloupkovi byl výchozí inspirací pro operu Zaprodanec Jan Amos Komenský a historický paradox, že ho existenčně podporoval zbrojař a bankéř Ludvík de Geer.

Nebezpečná hra Chaloupkova opera nemá děj v tradičním slova smyslu, je spíše mozaikou situací a repetitivních hudebních ploch. Pilot Jan/John přijme prostřednictvím samořídícího navigačního systému úkol optimalizovat život společnosti na principu hry, zábavy a společného generování i rozdělování zisku. Lidé žijí pouze na palubě letadel nebo na letištních terminálech. Brzy se ukáže, že systém zdaleka nefunguje bezchybně. Drsnou deziluzi ale vzápětí vystřídá aplikace nového systému s "pouhou" reverzí písmen na SOMA (evokující řadu reálně existujících systémů v oblasti migračních politik, metod strojového učení, péče o pacienty nebo obchodních procesů).

Zaprodanec v mnoha vrstvách sugestivně nastavuje zrcadlo současné společnosti ochotné následovat věrozvěsty, kteří v dobré víře s pomocí zdánlivě neotřesitelných pravd světových myslitelů zmanipulují do sítě systémů ostatní – aniž si uvědomují, že i oni jsou jen nástrojem v rukou moci peněz.

S kolážovitým charakterem opery souzněla režie (Rocc) a nápadité využívání projekcí záběrů snímaných přímo z jeviště. Vynikající byly také výkony sólistů v čele s barytonistou Felixem Heuserem jako Pilotem, Markétou Drabinou Schaffartzikovou v roli jeho ženy – letušky.

V novince nazvané Až tu všichni budeme se Haštal Hapka s postavami třígenerační, navenek poklidné rodiny a jejich zdánlivě obyčejným životem postupně noří do kontextů a okolností nevíšimavosti blízkých vůči dědovi a jeho plánu vyburcovat českou veřejnost k odporu proti islamistům tím, že pokácí na tratě stromy a způsobí vlakové neštěstí. Věcné čtení částí policejního spisu o skutečném vyšetřování teroristického činu důchodce Jaromíra Baldy v roce 2017 se prolíná se scénami rodinného nedělního oběda, během něhož nikdo v zajetí vlastních problémů nevnímá signály dědových úzkostí a strachů, pro které má pochopení pouze

sousedka, místní koordinátorka a hnutí SPD. Inscenace nebyla protiteroristickou agitkou ani souzením pachatele, ale hudebně mnohotvárnou sondou do mezilidských vztahů. Vyznění úvah nad

myslem takového činu zapůsobilo i díky tomu, že Hapkově opeře

ten večer předcházela komorní

opera amerického skladatele lana

Davise Pomíjivý puls. S textem

básně Emily Dickinsonové v pomalých hudebních plochách diváky i díky citlivé režii **Jiřího Nekvasila** velmi sugestivně vtáhl do

jemné snové atmosféry úvah

o vztahu věčnosti a dnešních dní.

Kaskadérky a hřmotiče

Jinou podobu současného hudebního divadla vnesl do festivalu Impact – vnitřní cesta ze tmy skladatele Amira Shpilmana a choreografky Shiran Eliaserové. Obnažoval téma zoufalých snah o únik z traumat bezmoci, chaosu, posedlostí a životních nástrah.

Vyjadřoval ho nejen zpěv sopranistky na vokály beze slov, ale bylo vizualizováno i velmi konkrétně: sopranistka měla dvojnici, kaskadérku, obě – kšírami připoutané k závěsnému mechanismu – riggeri vytažovali na lanech v různých polohách do mnohametrové výšky a prudce spouštěli na zíněnkou. Jakkoli koordinace sboru a orchestru pod vedením dirigentky Lilianny Krychové s elevací a pády vycházela perfektně, původní efekt se zejména při porovnání s inscenacemi nového cirkusu v rámci hodinové produkce přece jen vyčerpal.

Chytrým vtípem, ale i sofistikovaným poučením hýřila pocta přednímu představiteli italského futurismu Hořký konec Russolův. é

Text filozofa Petra Rezka v typické režijní poetice Petra Odo Macháčka byl složen z fiktivních epizod ze života Luigiho Russola, jeho kocoura a hospodyně,

v nichž Russolo nad Papinovým

hrncem, v milánské Scale či ve vídeňském Musikvereinu obhazuje

myšlenky o zahrnutí hluků do hudební sféry. Což přímo předváděla trojice hráčů na hřmotiče, Russolem vymyšlené nástroje na vyluzování hluku.

Vedle těchto novinek vyzněly

české premiéry oper francouzského skladatele Pascala Dusapina

Vášeň a irské skladatelky Ann

Clearové Malé životy méně přesvědčivě.

Mnichov – Praha – Ostrava

V červnu se sešly hned tři festivaly zaměřené na soudobé hudební divadlo. Mnichovské bienále, letos 19. ročník festivalu soudobého hudebního divadla, byl pořádná divočina. Řada performancí byly spíše zvukové instalace, když například hráč na dvojitou trubku u rozvinuté role papíru s poházenými starými škrpály dul na samohrající klavír zavěšený nad ním. Jiná produkce spočívala v tom, že tři "diváci" jeli limuzínou, v níž se zvuky auta mísily s akcemi a ataky performerů, kteří se vydělovali mezi běžnými lidmi na ulici a útočili na auto. Pražské Národní divadlo, které se konečně rozhoupalo a k premiéře Ligetiho opery Grand Macabre přičlenilo pod hlavičkou Opera Nova čtyři komorní produkce, bylo při tomto srovnání hodně tradiční.

Zavedený festival NODO je v tomto kontextu promyšleným centrem, v němž se setkávají i střetávají různé proudy a směry současných podob hudebního divadla. Pro NODO například vznikla (ne)opera Martina Smolky a Jiřího Adámka Seznam, otevři se!, kterou stále považuji za nejzajímavější hudebně-dramatické dílo posledních let u nás.

Letošní ročník sice nepřinesl "bombu", jako byla Hábova šestinotónová opera Přijď království Tvé, Nonův Prometeo, Xenakisova Oresteia nebo smršť emocí v Ligetiho Aventures. Ale zejména František Chaloupka i Haštal Hapka dokázali skloubit bez prvoplánového zjednodušení současná témata s "důvody" pro jejich zhudebnění. Hudba netvořila ilustrativní doprovod zpívaných nebo mluvených textů, ale byla základním východiskem pro vyjádření zvolených témat. Nechyběl ani humor. A jak je na NODO zde zvykem – všechny inscenace mají vysokou úroveň nastudování především díky dirigentům Bruno Ferrandisovi a Petrovi Kotíkovi i sboru Canticum Ostrava vedenému Jurijem Galatenkem. To vůbec není málo. Ohlasy publika v zaplněných hledištích byly nadšené.

Autorka je operní kritička

FOTO NODO

Zaprodanec. Opera skladatele Františka Chaloupky vznikla na objednávku New **Opera** Days **Ostrava** a festival ji uvedl ve světové premiéře.

Pilot Komenský a cesta ze tmy

Festival New Opera Days Ostrava už posedmé vnesl do naší operní krajiny zásadní impulzy současných podob hudebního divadla

HELENA HAVLÍKOVÁ

Chvalyhodná „umanu-tost“ Jiřího Nekvasila, ředitele Národního divadla moravskoslezského, a Petra Kotíka, skladatele a uměleckého šéfa Ostravského centra nové hudby, přinesla již sedmé pokračování festivalu New Opera Days Ostrava (NODO). Stěžejní součástí letošního pětidenního programu byly dvě novinky českých skladatelů, které vznikly na objednávku festivalu. Františkovi Chaloupkovi byl výchozí inspirací pro operu *Zaprodanec* Jan Amos Komenský a historický paradox, že ho existenčně podporoval zbrojař a bankéř Ludvík de Geer.

Nebezpečná hra

Chaloupkova opera nemá děj v tradičním slova smyslu, je spíše mozaikou situací a repetitivních hudebních ploch. *Pilot* Jan/John přijme prostřednictvím samořidičického navigačního systému úkol optimalizovat život společnosti na principu hry, zábavy a společného generování i rozdělování zisku. Lidé žijí pouze na palubě letadel nebo na letištních terminálech. Brzy se ukáže, že systém zdaleka nefunguje bezchybně. Drsnou deziluzi ale vzápětí vystřídá aplikace nového systému s „pouhou“ reverzí písmen na SOMA (evokující řadu reálné existujících systémů v oblasti migračních politik, metod strojového učení, péče o pacienty nebo obchodních procesů).

Zaprodanec v mnoha vrstvách sugestivně nastavuje zrcadlo současné společnosti ochotné následovat věrozvěsty, kteří v dobré víře s pomocí zdánlivě neofešitelných pravd světových myslitelů manipulují do sítě systémů ostatní – aniž si uvědomují, že i oni jsou jen nástrojem v rukou moci peněz.

S kolážovitým charakterem opery souzněla režie (Rocc) a nápadité využívání projekcí záběrů snímaných přímo z jeviště. Vynikající byly také výkony sólistů v čele s barytonistou Felixem Heuserem jako Pilotem, Marké-

Zaprodanec. Opera skladatele Františka Chaloupky vznikla na objednávku New Opera Days Ostrava a festival ji uvedl ve světové premiéře.

FOTO NODO

tu Drabinou Schaffartzikovou v roli ženy – letušky.

V novince nazvané *Až tu všichni budeme* se Haštal Hapka s postavami třetí generace, navenek poklidné rodiny a jejich zdánlivě obyčejným životem postupně noří do kontextů a okolností nevšimavosti blízkých vůči dědovi a jeho plánu vyburcovat českou veřejnost k odporu proti islamistům tím, že pokácí na tratě stromy a způsobí vlakové neštěstí. Věcné čtení částí policejního spisu o skutečném vyšetřování teroristického činu důchodce Jaromíra Baldy v roce 2017 se prolíná se scénami rodinného nedělního oběda, během něhož nikdo v zajetí vlastních problémů nevnímá signály dědových úzkostí a strachů, pro které má pochopení pouze sousedka, místní koordinátorka

hnutí SPD. Inscenace nebyla protiteroristickou agitkou ani souzením pachatele, ale hudebně mnohotvárnou sondou do mezilidských vztahů. Vyznění úvah nad smyslem takového činu zapůsobilo i díky tomu, že Hapkové opeřené večer předcházela komorní opera amerického skladatele Iana Davise *Pomíjivý puls*. S textem básně Emily Dickinsonové v pomalých hudebních plochách diváky i díky citlivé režii Jiřího Nekvasila velmi sugestivně vtáhl do jemné snové atmosféry úvah o vztahu věčnosti a dnešních dní.

Kaskadérky a hřmotiče

Jinou podobu současného hudebního divadla vnesl do festivalu *Impact – vnitřní cesta ze tmy* skladatele Amira Špilmana a choreografka Shiran Eliasarové. Obnažoval

téma zoufalých snah o únik z traumat bezmoci, chaosu, posedlosti a životních nástrah. Vyjadřoval ho nejen zpěv sopranistky na vokály beze slov, ale bylo vizualizováno i velmi konkrétně: sopranistka měla dvojnické, kaskadérku, obě – kširami připoutané k závěsnému mechanismu – riggeři vyťahovali na lanách v různých polohách do mnohametrové výšky a prudce spouštěli na žiněnku. Jakkoli koordinace sboru a orchestru pod vedením dirigentky Lilianny Krychové s elevací a pády vycházela perfektně, původní efekt se zejména při porovnání s inscenací nového cirkusu v rámci hodinové produkce přece jen vyčerpával.

Chytrým vtípem, ale i sofistikovaným poučením hýřila pocta přednímu představiteli italského futurismu *Hořký konec Russolův*.

Text filozofa Petra Rezka v typické režijní poetice Petra Odo Macháčka byl složen z fiktivních epizod ze života Luigija Russola, jeho kocoura a hospodyně, v nichž Russolo nad Papínovým hrncem, v milánské Scale či ve vídeňském Musikvereinu obhazuje myšlenky o zahrnutí hluků do hudební sféry. Což přímo předváděla trojice hráčů na hřmotiče, Russolem vymyšlené nástroje na vyluzování hluku.

Vedle těchto novinek vyzněly české premiéry oper francouzského skladatele Pascala Dusapina *Vášeň* a irské skladatelky Ann Clearové *Malé životy* méně přesvědčivě.

Mnichov – Praha – Ostrava

V červnu se sešly hned tři festivaly zaměřené na soudobé hudební

divadlo. Mnichovské bienále, letos 19. ročník festivalu soudobého hudebního divadla, byl pořádná divočina. Rada performancí byly spíše zvukové instalace, když například hráč na dvojitou trubku u rozvinuté role papíru s poházenými starými škrpály dul na samohrající klavír zavěšený nad ním. Jiná produkce spočívala v tom, že tři „diváci“ jeli limuzínou, v níž se zvuky auta mísily s akcemi a ataky performerů, kteří se vydělovali mezi běžnými lidmi na ulici a útočili na auto. Pražské Národní divadlo, které se konečně rozhouvalo a k premiéře Ligetiovy opery *Grand Macabre* přičlenilo pod hlávkou Opera Nova čtyři komorní produkce, bylo při tomto srovnání hodně tradiční.

Zavedený festival NODO je v tomto kontextu promyšleným centrem, v němž se setkávají i střetávají různé proudy a směry současných podob hudebního divadla. Pro NODO například vznikla (ne)opera Martina Smolky a Jiřího Adáma *Seznam, otevři se!*, kterou stále považuji za nejzajímavější hudebně-dramatické dílo posledních let u nás.

Letošní ročník sice nepřinesl „bombu“, jako byla Hábova šestinotová opera *Přijď království Tvé*, Nonův *Prometeo*, Xenakisova *Orestie* nebo smršť emocí v Ligetiovi *Aventures*. Ale zejména František Chaloupka i Haštal Hapka dokázali skloubit bez proplátnutého zjednodušení současná témata s „důvody“ pro jejich zhudebnění. Hudba netvořila ilustrativní doprovod zpívaných nebo mluvených textů, ale byla základním východiskem pro vyjádření zvolených témat. Nechyběl ani humor. A jak je na NODO zde zvykem – všechny inscenace mají vysokou úroveň nastudování především díky dirigentům Bruno Ferrandisovi a Petrovi Kotíkovi i sboru Canticum Ostrava vedenému Jurijem Galatenkem. To vůbec není málo. Ohlasy publika v zaplněných hledištích byly nadšené.

Autorka je operní kritička

« zpět na začátek